странства: коммуникационные и этические проблемы. Материалы научно-практической конференции (26–27 апреля 2013 г.). – М.: Издательство АПК и ППРО, 2013. – 507 с.
9. Дзялошинский, И.М., Дзялошинская, М.И. К вопросу о понятийном аппарате медиаисследований/ И.М. Дзялошинский, М.И. Дзялошинская // Медиаскоп. – 2014. – Выпуск № 4. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mediascope.ru/node/1658. – Дата доступа: 30.01.2017.
10. Каткова, М.В. Понятие «информационное пространство» в современной социальной философии / М.В. Каткова // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: Философия. Психология. Педагогика. – 2008. – Вып. 2. – с. 23–26.
11. Кедровский, О.В. Информационное пространство России / О.В. Кедровский // Информационные ресурсы России. – 1994. – № 4. – с. 2–3.
12. Медиасистема России / под ред. Е.Л. Вартановой. – М.: Аспект Пресс, 2015. – 384 с.
13. Медиасфера Беларуси. Социологический аспект / Под общей ред. В.О. Дашкевича. – Минск, ИАЦ при Администрации Президента Республики Беларусь, 2014. – 98 с.
14. Основы медиабизнеса: учебник для студентов вузов /под ред. Е.Л. Вартановой. – М.: ЗАО «Издательство Аспект Пресс». 2014. – 400 с.
15. Прохоров, Е.П. Журналистика и демократия / Е.П. Прохоров. – М. РИП-холдинг, 2001. – 268 с.
16. Юдина, Е.Н. Развитие медиапространства современной России (на примере телевидения). Автореферат дисс. на соискание уч. степени доктора социолог. Наук / Е.Н. Юдина. – М., Моск. пед. гос. ун-т, 2008. – 50 с.
17. Якушенко, К.В. Информационный рынок: перспективы его развития в мире и в Республике Беларусь / К.В. Якушенко // Журнал международного права и международных экономических отношений. − 2007. − № 3. – с. 87–92.

Марына Прахарэня
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ГРАМАДСКАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ СЕЛЬСКІХ КАРЭСПАНДЭНТАЎ У АКРУГОВЫХ ГАЗЕТАХ БССР

У перыяд з 1924 – 1930 гг. у БССР паспяхова функцыянавала сістэма акруговай прэсы. Дадзены перыяд стаў важным этапам у працэсе станаўлення беларускай рэгіянальнай перыёдыкі, пад час якога была выпрацавана метадалогія яе работы. Нягледзячы на непрацяглы перыяд існавання, акруговая прэса заваявала аўтарытэт у масавага чытача, сфарміравала разуменне палітычнага курса маладой савецкай дзяржавы.

У 1920-я гг. перад акруговым друкам стаяла важная задача – кансалідацыі насельніцтва ў новых умовах грамадска-палітычнага жыцця. Значную дапамогу ў гэтай справе павінны былі аказаць рабселькоры – пазаштатныя карэспандэнты з ліку гарадскіх і вясковых жыхароў. Менавіта з дзейнасці ў акруговых газетах пачынаецца станаўленне рабселькораўскага руху ў Беларусі.

Характэрнай рысай акруговай прэсы з'яўлялася яе скіраванасць у большай ступені на вясковую аўдыторыю. У 1920-я гг. БССР пераважна з'яўлялася аграрнай краінай – 80 % насельніцтва пражывала ў сельскай мясцовасці [1, с. 363]. Таму і акруговыя выданні ў першую чаргу прызначаліся для вясковых жыхароў. Так, у снежні 1925 г. з 6200 экз. газеты Мінскай акругі «Беларуская вёска» (менавіта такі быў разавы тыраж выдання) 5230 экз. распаўсюджваліся ў сельскай мясцовасці [5, л. 23]. У канцы 1924 г. газета «Полоцкий пахарь» (Полацкая акруга) у справаздачы для ЦК КП(б)Б паведамляла: «Газета па свайму характару на 85 % з'яўляецца сялянскай» [6, л. 6].

Ужо з першых месяцаў работы вакол рэдакцый акруговых выданняў удалося арганізаваць значную колькасць сельскіх карэспандэнтаў – аўтарскага актыву з ліку жыхароў вёскі. Так, вясной 1925 г. з газетай «Вясковая праўда» (Слуцкая акруга) супрацоўнічала 148 селькораў [2, л. 164], «Полоцкий пахарь» (Полацкая акруга) – 124 [6, л. 283], «Беларуская вёска» (Мінская акруга) – 178 [3, л. 51].

Газета «Беларуская вёска» адзначала, што «селькор – гэта працоўны селянін (бядняк, серадняк, батрак), які піша ў газету, высвятляе як добрыя, так і дрэнныя бакі вясковага жыцця, вядзе барацьбу з рознымі недахопамі і злачынствамі ў вёсцы, прымае актыўны ўдзел у працы грамадскіх арганізацый вёскі (сельсавета, камітэта ўзаемадапамогі і інш.) і кожнай сваёй нататкай імкнецца палепшыць дабрабыт селяніна» [12].

Функцыі метадычнага забеспячэння дзейнасці пазаштатных карэспандэнтаў з пачатку 1925 г. выконваў бясплатны штомесячны дадатак да «Звезды» – «Спутник селькора», які ў красавіку гэтага ж года стаў самастойным выданнем [там жа, л. 32]. Кіраўніцтва селькораўскім рухам ажыццяўлялася пераважна праз з'езды і канферэнцыі. Так, для каардынацыі дзейнасці мясцовага карэспандэнцкага актыву зімой 1925 г. былі скліканы акруговыя з'езды селькораў. Яны папярэднічалі I Усебеларускаму з'езду селькораў, які прайшоў у Мінску 8 лютага 1925 г. і сабраў 111 дэлегатаў з 10 акруг БССР [там жа]. Старшыня ўрада Беларусі А. Чарвякоў ва ўступнай прамове адзначыў: «Першымі

ластаўкамі беларускай вёскі з’яўляюцца селькоры. Селькор – прадстаўнік сялянства. Аб’яднаць масы вакол партыі, весці іх наперад павінен лепшы селянін-селькор. Друкаванае слова ў руках селькора – моцная зброя барацьбы» [11, с. 117].

Для эфектыўнага кіраўніцтва селькораўскім рухам на з’ездзе было прынята рашэнне аб стварэнні акружных бюро карэспандэнтаў. Аднак у хуткім часе ў сувязі з фінансавымі і кадравымі праблемамі гэтыя ўстановы былі ліквідаваны. Функцыі кааардынацыі дзейнасці селькораўскім рухам было вырашана цалкам перадаць акруговым газетам.

Падчас нарады рэдактараў акруговых выданняў у лістападзе 1925 г. было прынята рашэнне аб арганізацыі і кіраўніцтве гурткамі, якія аб’ядноўвалі селькораў адной вёскі ці сельсавета [4, л. 12]. З кожным годам колькасць такіх гурткоў павялічвалася. Па дадзеных аддзела друку ЦК КПБ(б) у пачатку 1927 г. іх колькасць толькі ў Мінскай акрузе складала 110 [8, л. 73]. Акрамя таго, адукацыйная праца сярод селькораў праводзілася праз куткі селькора, індывідуальную перапіску, адказ на нататкі, інструкцыі, выязныя нарады, якія праводзілі рэдакцыі акружных газет.

Адной з першых арганізавала метадычнае кіраванне селькораўскім рухам газета «Беларуская вёска» (на той момант – выданне Мінскай акругі). 20 кастрычніка 1925 г. у штаце газеты з’явіўся спецыяльны работнік, які павінен быў весці ўлік карэспандэнцкай сеткі Мінскай акругі, ажыццяўляць перапіску, адказваць на допісы, курыраваць дзейнасць селькораўскага кутка, пасяджэнні якога праводзіліся 1 раз на тыдзень [9, л. 117]. Па дадзеных аддзела друку, колькасць селькораў, якія супрацоўнічалі з «Беларускай вёскай», у пачатку 1926 г. складала 126 чалавек [7, л. 5], праз год – у пачатку 1927 г. – 480 чалавек. На гэты момант 231 селькор даслалаў у рэдакцыю анкеты з асабістымі звесткамі. Паводле гэтых дадзеных, можна меркаваць аб гендэрным і ўзроставым складзе пазаштатных карэспандэнтаў «Беларускай вёскі». Так, сярод селькораў выдання было 226 мужчын і толькі 5 жанчын. Селькораў ва ўзросце да 20 гадоў налічвалася 112, ад 21 да 23 – 50, ад 24 да 30 – 54, ад 30 да 40 – 10, звыш 40 гадоў – 5. Асноўны занятак большасці з іх – земляробства [8, л. 52].

У студзені 1927 г. «Беларуская вёска» курыравала працу 19 гурткоў, у склад якіх уваходзілі 223 селькоры. Зімой 1927 г. рэдакцыя газеты правяла нарады з селькорамі ў Койданаўскім, Смілавіцкім, Чэрвеньскім, Пухавіцкім, Смалявіцкім, Заслаўскім раёнах Мінскай акругі, а таксама

Свіслацкім, Жлобінскім і 1-м Бабруйскім раёнах Бабруйскай акругі. З удзелам рэдакцыі праводзілася праверка работы селькораўскіх гурткоў у Круглянскім, Талачынскім раёнах Віцебскай акругі [там жа, л. 53].

У верасні 1928 г. колькасць селькораў, з якімі супрацоўнічала выданне, дасягнула 1,5 тыс. чалавек. Штодзённа газета атрымлівала 500–600 лістоў ад сялян, дзе расказвалася пра жыццё вёскі, а таксама паведамлялася аб злоўжываннях з боку кіраўніцтва сельсаветаў, кааператываў і інш. [10, л. 14]. Толькі ў 1927 г. газета «Беларуская вёска» атрымала каля 20 тыс. карэспандэнцый, з якіх было апублікавана толькі 40 %. У справаздачы для аддзела друку рэдакцыя адзначала: «Гэта адначасова і радасць, і гора. Гора – таму што нельга цалкам выкарыстаць увесь матэрыял» [8, л. 54].

На кожнага селькора заводзілася картка, на якой фіксаваўся змест матэрыялу і час яго атрымання. Лісты селькораў, якія ўтрымлівалі паведамленні аб фактах парушэння з боку ўлады, адпраўлялі ў пракуратуру. Галоўны рэдактар «Беларускай вёскі» Р. Шукевіч-Траццякоў адзначаў, што ў некаторыя дні дасылалася 120–150 допісаў. У перыяд з 25 лютага да 27 красавіка 1928 г. на расследаванне было накіравана 1455 селькораўскіх допісаў. Калі факт парушэння пацвярджаўся, то матэрыял друкаваўся ў газеце [10, л. 16].

Аднак у дзейнасці сельскіх карэспандэнтаў прысутнічаў і адваротны бок. Не заўсёды інфармацыя, якую яны прадстаўлялі, насіла праўдзівы характар. Як правіла, падман выяўляла расследаванне. Так, у адной са справаздач для аддзела друку рэдакцыя «Беларускай вёскі» паведамляла: «Селькор Руды А. з Самахвалавіцкага раёна паведамляў пра хуліганства старшыні сельсавета. Вінаваты сам селькор, якога прыцягнулі да адказнасці. З такімі з'явамі мы вядзём барацьбу шляхам аглашэння ў газеце <…> Быў выпадак, калі селькор у пагоні за ганарарам пісаў допіс раней самаго факта (пра перавыбары сельсавета, калі гэтага яшчэ не адбылося)» [8, л. 178].

Тым не менш, вопыт супрацоўніцтва з акруговымі выданнямі садзейнічаў выяўленню асноўных сацыяльна-прафесійных установак сельскіх карэспандэнтаў – інфармавання аб недахопах у працы савецкіх органаў улады, чыноўнікаў, устаноў, выпрацоўкі прапаноў па найбольш аптымальных шляхах вырашэння праблем. У Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь захаваліся дадзеныя аб колькасці і характары крытычнай карэспандэнцыі, якая паступіла ў рэдакцыю газеты «Палеская праўда» (Гомельская акруга) у красавіку – чэрвені 1928 г. Дадзеныя прадстаўлены ў табліцы 1 [10, л. 59].

Табліца 1

Зводка паступлення крытычных нататак і карэспандэнцыі ў рэдакцыю газеты «Палеская праўда» (красавік – чэрвень 1928 г.)

Змест крытычных заметак аб дзейнасці	Красавік	Май	Чэрвень	Усяго	Колькасць на расследаванні	
					расследуюцца	расследаваны
Савецкага апарата	183	270	297	750	119	58
Гаспадарчага апарата	33	37	49	139	21	12
Прафесійнага апарата	47	56	46	149	33	24
Кааперацыі	67	53	60	180	30	15
Партыйнага кіраўніцтва	86	72	60	218	17	7

Канструктыўная крытыка з боку селькораў была своеасаблівай формай арганізацыі дыялогу паміж грамадствам і прадстаўнікамі ўлады. Дзякуючы публікацыям сельскіх карэспандэнтаў, дзяржаўныя ўстановы пазбаўляліся ад валакіты, спрашчалі справаводства, скарачалі бюракратычны апарат. Грамадства разумела, што праз газету «лягчэй змагацца з усялякай несправядлівасцю» [6, л. 89], а сваё мясцовае выданне ўсё часцей называлі «самым лепшым начальствам» [3, л. 51]. Так, у перыяд з 1 лютага да 1 кастрычніка 1925 г., дзякуючы ўмяшальніцтву рэдакцыі газеты «Наш працаўнік» (Калінінская акруга), жыхарам 7 вёсак знізілі сельсгаспадатак, 23 сялянам-гаспадарам зрабілі зніжку. У 3 выпадках рэдакцыя дабілася адмены пастаноў акруговых арганізацый, у 47 выпадках – раённых і сельскіх [6, л. 89]. У снежні 1926 г. пасля некалькіх крытычных публікацый у газеце «Беларуская вёска» 7 супрацоўнікаў дзяржаўных установаў звольнілі з працы, 3 – атрымалі штраф, 4 – вымову, тлумачальныя запіскі павінны былі пісаць 28 чалавек [8, л. 70].

Такім чынам, на старонках акруговай прэсы рух сельскіх карэспандэнтаў набыў высокую грамадска-палітычную значнасць. На працягу кароткага часу ён вырас у істотную грамадскую сілу, якая часам аказвала значны ўплыў на дзейнасць структур улады, спрыяла ўдасканаленню механізмаў кіравання і фарміраванню грамадскай думкі большай часткі насельніцтва – сялянства. Дзякуючы актыўнаму селькороўскаму руху, органы ўлады актыўна ажыццяўлялі ўзаемадзеянне

з насельніцтвам, вялі адкрыты дыялог, аператыўна рэагавалі на заўвагі, выпраўляючы недахопы ў сваёй працы, выкаранялі бюракратыю.

Літаратура

1. Гісторыя Беларусі: у 2 ч. Ч. 2. XIX–XX стагоддзі: курс лекцый / П.І. Брыгадзін, У.Ф. Ладысеў, П.І. Зялінскі і інш. – Мінск: РІВШ БДУ, 2002. – 656 с.
2. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп. 1, Спр. 1794
3. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп. 1, Спр. 1802
4. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп. 1, Спр. 1808
5. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп.1, Спр. 2362
6. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп. 1, Спр. 2366
7. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп. 1, Спр. 2368
8. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп. 1, Спр. 2884
9. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп. 1, Спр. 2891
10. НАРБ. – Ф. 4-п, Воп. 1, Спр. 3551
11. Слука, А.Г. Беларуская журналістыка (1918 – 1941 гг.) : вучэб.-метад.комплекс / А.Г. Слука, Н.А. Зубчонак. – Мінск : БДУ, 2015. – 191 с.
12. Якія галоўныя абавязкі селькора? // Беларуская вёска. – 1926. – 12 снежня. – С. 3.

Вікторыя Пяткевіч

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЭВАЛЮЦЫЯ СПОСАБАЎ ПАЗІЦЫЯНАВАННЯ КРАІНЫ Ў ГЛАБАЛЬНАЙ МЕДЫЯПРАСТОРЫ

Нацыянальная сістэма СМІ прадугледжвае асобы від дзейнасці, накіраваны на замежную аўдыторыю. Пазіцыянаванне сябе як самастойнага актара на міжнароднай арэне – натуральная неабходнасць любой незалежнай дзяржавы. Большасць дзяржаў у свеце вядуць актыўную інфармацыйную дзейнасць на міжнароднай арэне, удзельнічаюць у абмене інфармацыяй, прычым гэтая дзейнасць пастаянна пашыраецца, мяняюцца яе кірункі, мэты і метады. Гэта звязана з шэрагам эканамічных, сацыяльна-палітычных і тэхнічных фактараў, як у саміх краінах – суб'ектах інфармацыйнай дзейнасці, так і ў свеце. На маштабы сучаснага міжнароднага абмену інфармацыяй істотны ўплыў аказваюць змены, якія адбываюцца ў міжнароднай палітыцы, пашырэнне і паглыбленне ўсіх відаў міжнароднага супрацоўніцтва.

Першыя спробы вяшчання на замежжа былі зафіксаваны ў 20-я гады мінулага стагоддзя, рэгулярная і мэтанакіраваная праца на аўдыторыю іншых краін пачалася на некалькі гадоў пазней і была абумоўлена ідэалагічным супрацьстаяннем краін або неабходнасцю метраполій